

Peruspalvelut, oikeusturva ja luvat

Sosiaali- ja terveysministeriö

Viite: Poikkihallinnollisen valmisteluryhmän ehdotukset vakavasti päihteitä ja väkivaltaa käyttävien ja rikoksia tekevien alaikäisten nuorten integroidun ja suljetun kuntoutuspalvelun perustamisesta sekä säädosmuutoksista, joilla voidaan puuttua lasten luvattomiin poissaoloihin lastensuojelulaitoksista, VN5997/2024 ja VN/5997/2024-STM-24

Aluehallintovirastojen yhteinen lausunto

Aluehallintovirastot kiittävät sosiaali- ja terveysministeriötä kutsusta kuulemiseen lastensuojelun poikkihallinnollisen valmisteluryhmän ehdotuksista ja mahdollisuudesta lausua asiassa. Etelä-Suomen aluehallintovirasto on laatinut aluehallintovirastojen yhteisen lausunnon lastensuojelun osalta. Aluehallintovirastojen työsuojelun vastualueet antavat asiassa oman lausuntonsa.

Aluehallintovirastot toteavat pyydettyinä lausuntona seuraavaa:

Integroitu ja suljettu kuntoutuspalvelu

Aluehallintovirastot kannattavat ehdotettua integroitua ja suljettua lastensuojelun laitospalvelua. Jatkossa tässä lausunnossa palvelusta käytetään käsitettä suljettu laitoshoido. Aluehallintovirastot katsovat raportissa esitetyn mukaisesti, että suljetun laitoshoidon tulee olla julkisen järjestäjän tuottamaa palvelua.

Aluehallintovirastojen näkemyksen mukaan valtion koulukotien mahdollisuuksia ottaa tuotettavakseen uusi palvelu tulee kuitenkin arvioida erityisen huolellisesti. Koulukotien nykyisin tuottamalle palvelulle on edelleen tarvetta. Samanaikaisesti on huomioitava, että valvontahavaintojen perusteella valtion koulukoteihin on ollut huomattavan vaikeaa rekrytoida sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöitä ja koulukodeissa on jouduttu sulkemaan asuinyksiköitä henkilöstöpuutteiden takia. Aluehallintovirastot ovat antaneet toistuvasti koulukodeille hallinnollista ohjausta riittämättömästä henkilöstömäärästä sekä erityisesti henkilöstön kelpoisuuksista. Vähintäänkin aluehallintovirastot pitävät valmisteluryhmän ehdottamaa aikataulua suljetun laitoshoidon aloittamisesta valtion koulukotien tuottamana 1.1.2026 alkaen epärealistisena.

Mikäli valtion koulukodeille tai alkuvaiheessa yhdelle koulukodille säädetään suljetun laitoshoidon tuottamisvelvollisuus, tarkoittaa se mahdollisesti erityisen huolenpidon merkittävää vähentymistä kyseiseltä koulukodilta. Aluehallintovirastojen näkemyksen mukaan erityisen huolenpidon riittävä saatavuus tulee varmistaa myös jatkossa. Myös erityisen huolenpidon yksiköihin on ollut vaikea rekrytoida riittävää henkilöstöä. Aluehallintovirastot tunnistavat, että erityisen huolenpidon ja suljetun laitoshoidon lapsiryhmä on osittain sama, kuitenkin sillä erotuksella, että suljettu laitoshoido kohdentuu huomattavasti pienempään lapsiryhmään. Aluehallintovirastojen näkemyksen mukaan erityisen huolenpidon ja suljetun laitoshoidon välinen rajapinta tulee lainvalmistelun yhteydessä tarkentaa.

Aluehallintovirastojen näkemyksen mukaan ehdotettu suljettu laitoshoido on sellaista vaativaa sosiaalihuollon laitoshoidoa, jota yhteistyöalueet voisivat toteuttaa. Edellä todetun vuoksi rahoituksen mahdollistaminen suljetun laitoshoidon perustamiseen yhteistyöalueille tai vaihtoehtoisesti hyvinvointialueille on perusteltua.

Valmisteluryhmän loppuraportin ehdotuksessa todettu suljetun laitoshoidon henkilöstöresurssi vähintään kolme työntekijää lasta kohden on aluehallintovirastojen näkemyksen mukaan oikeansuuntainen huomioiden palveluun sijoitettavien lasten tarpeet. Aluehallintovirastot toteavat näkemyksensä, että ehdotuksessa mainittuja kahden lapsen yksiköitä ei voida käytännössä toteuttaa vain kuuden henkilötyövuoden vahvuudella huomioiden voimassa olevat virka- ja työehtosopimukset ja työaikalainsäädäntö. Henkilöstöresurssin lisäksi olennaista on henkilöstön osaamisen varmistaminen. Aluehallintovirastojen näkemyksen mukaan henkilöstön tulee ensisijaisesti muodostua sosiaali- ja terveydenhuollon laillistetuista ammattihenkilöistä, joilla on raportin kohdassa 4.3.4 kuvatulla tavalla laaja-alaista osaamista päihteillä, rikoksilla ja väkivallalla oireilevien lasten kuntouttamisesta. Aluehallintovirastojen näkemyksen mukaan suljetun laitoshoidon henkilöstön koulutusrakenteesta on tarpeen säätää lastensuojelulaissa. Aluehallintovirastot pitävät välttämättömänä lääkäripalvelujen jatkuvaa saatavuutta.

Valmisteluryhmän loppuraportissa ehdotetaan sääntelyä, joka turvaa lapsen sijoittamisen suljettuun laitoshoidoon ilman erillistä liikkumisvapauden rajoittamista. Ehdotuksen mukaan suljettu laitoshoido muodostuu asuinyksiköistä, joissa lapsen liikkumisvapauden sekä muiden lapsen kohdistuvien rajoitusten käyttöä suhteutettaisiin lapsen tarpeisiin. Koska kyse on perusoikeuksien rajoittamisesta, aluehallintovirastot katsovat, että liikkumisvapauden rajoittamisesta tulee säätää tarkkarajaisesti. Aluehallintovirastojen näkemyksen mukaan pitkäkestoisen rajoittamisen riskinä on suljetun laitoshoidon muodostuminen rangaistusluonteiseksi.

Vaikka suljettuun laitoshoitoon sijoitettavat lapset ovat vakavasti rikoksia tekeviä ja päihteitä käyttäviä lapsia, tulee kuitenkin huomioida ensisijaisesti lasten oikeus suojeluun, koulunkäyntiin, ikä- ja kehitystason mukaisesti sosiaalisiin suhteisiin, harrastuksiin ja ensisijaisesti moniammatilliseen kuntoutukseen.

Aluehallintovirastot yhtyvät valmisteluryhmän näkemykseen, ettei vartijoiden jatkuva tai pääsääntöinen käyttö ole tarkoituksenmukaista. Valvontahavaintojen perusteella lastensuojelulaitoksissa on tapahtunut tilanteita, joissa vartija on ollut lähtökohtaisesti turvaamassa henkilöstön työturvallisuutta, mutta tilanteiden eskaloituessa vartija on puuttunut tilanteeseen ja käyttänyt voimakeinoja liioitellusti. Valvontahavaintojen perusteella vartijat ovat saaneet laitoksessa ollessaan sellaisia salassa pidettäviä tietoja lapsista, jotka eivät vartijalle kuulu.

Sijaishuoltoon sijoittamista koskevan päätöksen täytäntöönpano

Aluehallintovirastot toteavat, että sijaishuoltoon sijoittamista koskevasta täytäntöönpanosta ja siihen liittyvistä toimivaltuuksista on perusteltua säätää lastensuojelulaissa valmisteluryhmän ehdottamalla tavalla.

Kiinniotto-oikeus, uudet kiinnipitämistä koskevat toimivaltuudet ja etsintätiimit

Aluehallintovirastot toteavat, että valmisteluryhmän loppuraportissa ehdotetaan uusia toimivaltuuksia niin hoito- ja kasvatushenkilöstölle kuin erillisille lapsia etsiville etsintätiimeille.

Valmisteluryhmän loppuraportissa todettu ehdotus laitoksen hoito- ja kasvatushenkilökunnan mahdollisuudesta pitää kiinni lapsesta laitoksen alueella lapsen luvattoman poistumisen estämiseksi tai lapsen ulkoa sisälle siirtämiseksi sisältää aluehallintovirastojen arvion mukaan riskitekijöitä, joita mahdollisessa jatkovalmistelussa tulee ottaa huomioon. Lapset, jotka poistuvat luvatta laitoksesta, ovat pääsääntöisesti yläkoululaisia tai lähellä täysi-ikäisyyttä. Karkaamista aikovan yläkouluikäisen tai lähes täysi-ikäisen lapsen kiinnipitäminen sisältää todennäköisyyden, että karkaamista aikova lapsi vastustaa aikuista väkivaltaisesti. Käytännössä tämä tarkoittaa, että lapsen karkaaminen voidaan estää kiinnipitämällä vain, jos paikalla on riittävästi aikuisia.

Aluehallintovirastojen arvion mukaan luvattomia poissaoloja ehkäisevällä lasta arvostavalla lastensuojelulaitoksen toimintakulttuurilla on pitkällä aikavälillä suurempi vaikutus luvattomien poissaolojen määrään ja keston, kuin kiinnipitämisellä. Tätä näkemystä tukee Pesäpuu ry:n Hatkassa Suomessa, Kohti Kansallista tilannekuvaa lastensuojelun sijaishuollosta kadonneista lapsista -loppuraportti. Koska kiinnipitäminen voi joka

tapauksessa olla vain lyhytkestoista, ei karkaamisen estäminen kiinnipitämällä ole pitkäkestoinen ratkaisu.

Valvontahavaintojen perusteella lastensuojelulaitoksissa on tapahtunut tilanteita, joissa hoito- ja kasvatushenkilöstö on toteuttanut kiinnipitämisiä voimankäyttöä liioitellen, lasta tarpeettomasti satuttaen tai menetellyt muutoin epäasiallisesti. Mikäli ehdotus etenee valmisteluryhmän esittämällä tavalla, tulee kiinnipitoa toteuttavalta henkilöstöltä edellyttää vähintäänkin riittävää koulutusta kiinnipidon turvallisesta toteuttamisesta.

Aluehallintovirastojen näkemyksen mukaan jatkovalmistelussa tulee arvioida, vaikuttavatko muut lapsella voimassa olevat rajoituspäätökset, kuten liikkumisvapauden rajoituspäätös siihen, onko henkilöstöllä oikeus kyseisessä tilanteessa ottaa karkaava lapsi kiinni laitoksen alueella. Lisäksi aluehallintovirastot toteavat, että laitoksen alueen määrittäminen ei ole yksiselitteistä kaikkien lastensuojelulaitosten kohdalla. Lastensuojelulaitos voi sijaita esimerkiksi tavallisessa kerrostalossa tai muussa tilassa, jossa ei ole laitokselle kuuluvaa piha-aluetta tai piha-alue voi olla jaettu.

Aluehallintovirastot pitävät valmisteluryhmän ehdottamien etsintätiimien tarkoitusta sinänsä ymmärrettävänä, mutta valmisteluryhmän ehdotuksessa etsintätiimin toimivalta jää epäselväksi. Valmisteluryhmän loppuraportissa todetaan, että etsintätiimillä ei ole kiinniottotilanteessa poliisin oikeuksia, eikä etsintätiimit korvaa tarvetta poliisin virka-avulle vakavissa vastarinta-, väkivalta ja niiden uhkatilanteissa. Aluehallintovirastojen arvion mukaan väkivallan ennakointi kiinniottotilanteessa on huomattavan vaikeaa. Käytännössä lapsen kiinniotossa on aina mahdollista, että kiinniottotilanne eskaloituu lapsen itsensä tai sivullisten käyttämän väkivallan takia, jolloin kyse on joka tapauksessa poliisille kuuluvasta tehtävästä.

Valmisteluryhmän loppuraportin perusteella aluehallintovirastoille jää epäselväksi, sisältyykö etsintätiimille ehdotetun kiinniotto-oikeuden lisäksi oikeus muihin tahdonvastaisiin toimenpiteisiin, kuten lapsen siirtämiseen ja kuljettamiseen kiinnipitämällä häntä tai esimerkiksi oikeus henkilöntarkastukseen. Aluehallintovirastojen näkemyksen mukaan ehdotetun etsintätiimin kiinniotto-oikeus ei voi rinnastua poliisin kiinniotto-oikeuteen.

Aluehallintovirastojen näkemyksen mukaan sen lisäksi, mitä valmisteluryhmän ehdotuksissa todetaan hoito- ja kasvatushenkilöstön toteuttamien kiinnipitojen riskeistä, koskee myös etsintätiimejä. Ehdotettujen etsintätiimien toteuttama kiinnipitäminen julkisella paikalla saattaa aiheuttaa merkittäviä vaaratilanteita, vaikka etsintätiimillä on

voimankäyttöön liittyvää erityistä osaamista. Erityisesti riski korostuu niiden lasten kohdalla, jotka eivät löydettyessä suostumuksellisesti lähde mukaan, vaan turvautuvat väkivaltaan. Lisäksi aluehallintovirastot toteavat huomionaan, että ehdotettu kiinniotto-oikeus kohdistuu lapsiin, jotka saattavat kantaa mukanaan erilaisia teräaseita. Aluehallintovirastojen näkemyksen mukaan kiinnipitämistä julkisella paikalla tulee arvioida erityisesti lapsen, mutta myös työntekijän turvallisuuden näkökulmasta.

Valmisteluryhmän loppuraportissa todetaan, että etsintätiimiin ehdotetaan kuuluvaksi virkasuhteisia ammattihenkilöitä, mutta ei tarkenneta, tarkoitetaanko tässä yhteydessä sote-ammattihenkilöitä.

Aluehallintovirastojen näkemyksen mukaan lapsen etsimisen tulee olla lapselle tuttujen työntekijöiden toteuttamaa, eikä etsintätiimit voi olla lapsen sijaishuollosta erillistä, esimerkiksi ostopalvelua.

Aluehallintovirastojen näkemyksen mukaan tutun ohjaajan kontakti lapseen tuottaa todennäköisesti paremman lopputuloksen kuin lapselle tuntemattoman etsintätiimin yllättäen toteuttama kiinniotto.

Aluehallintovirastot katsovat, että ehdotettujen etsintätiimien tehtävässä voi enintään olla kyse lapselle tuttujen henkilöiden toteuttamasta lapsen etsimistä, kohtaamista, yhteistyöstä paikallisten verkostojen kanssa ja suostumuksellisesti mukaan lähtevän lapsen kuljettamisesta.

Aluehallintovirastot näkemyksen mukaan etsintätiimillä ei tule olla oikeutta voimankäyttöön tai muihin pakkokeinoihin.

Eduskunnan oikeusasiamies on todennut päätöksessään (EOAK/6723/2024), että luvattomasti poistuneen lapsen kiinniotto-oikeuden tulisi olla poliisilla. Aluehallintovirastot kannattavat sitä, että luvattomasti sijaishuollosta poistuneen lapsen kiinniotto-oikeudesta poliisin tehtävänä säädetään lastensuojelulaissa eduskunnan oikeusasiamiehen ehdottamalla tavalla. Samalla tulee arvioida mahdolliset muut lainsäädännön muutostarpeet, kuten tarvittavat muutokset poliisilakiin. Aluehallintovirastot eivät pidä kannatettavana sitä, että lapsen sijaishuoltopaikan ulkopuolisella etsintätiimillä olisi sellainen toimivalta lasten etsimisessä, kiinniottamisessa ja palauttamisessa, kuin valmisteluryhmän ehdottaa. Valmisteluryhmä ei ole arvioinut myöskään etsintätiimien valvontaan liittyviä näkökulmia lainkaan.

Aluehallintovirastot pitävät valmisteluryhmän loppuraportissa todettua niin sanottua kevyttä fyysistä ohjausta vaikeasti tulkittavana riippumatta siitä, tapahtuuko se laitoksen alueella vai julkisella paikalla. Aluehallintovirastot katsovat, että valmisteluryhmän ehdotus kevyestä fyysisestä ohjauksesta ilman voimakeinoja on käsitteenä liian tulkinnanvarainen, eikä siten kannatettava. Mikäli valmistelua kevyestä fyysisestä ohjauksesta jatketaan,

tulee se määritellä yksiselitteisesti ja erottaa mahdollisesta ehdotetusta kiinniottamisesta ja kiinnipitämisestä tulkintaongelmien välttämiseksi.

Aluehallintovirastot eivät yksiselitteisesti kannata valmisteluryhmän ehdottamaa kiinnipitämisoikeuden laajentamista kuljetukseen käytettävän auton välittömässä läheisyydessä perustuen edellä todettuun muun kuin poliisin julkisella paikalla toteuttamien kiinnipitämisen turvallisuusriskeihin. Aluehallintovirastot katsovat, että julkisella paikalla tapahtuvan kiinnipitämisen tulee kuulua lähtökohtaisesti poliisin tehtäviin. Aluehallintovirastot katsovat, että useimmissa tilanteissa poliisin läsnäolo on joka tapauksessa välttämätöntä ja silloin kun se ei ole välttämätöntä, ei todennäköisesti kiinnipitämistäkään tarvita.

Aluehallintovirastot kannattavat henkilöntarkastuksen toteuttamisen mahdollisuutta kuljetukseen käytettävän auton välittömässä läheisyydessä, mikäli se tilanteessa arvioidaan tarkoituksenmukaiseksi ja turvalliseksi.

Riskiarvio ja virka-apu

Aluehallintovirastot kannattavat niin sanotun riskiarviointikäytäntöjen kehittämistä poikkihallinnollisessa yhteistyössä. Lisäksi aluehallintovirastot kannattavat esitystä, että virka-avusta säädetään lastensuojelulaissa.

Aluehallintovirastot pitävät tärkeänä, että samassa yhteydessä poliisin toimivaltaa ja velvollisuutta täsmennetään siten, että lastensuojeluviranomainen tai laitoksen työntekijä saa virka-apua lapsen kiinniottamisessa ja lapsen kuljettamisessa. Aluehallintovirastojen näkemyksen mukaan laitoksesta luvatta poistuneisiin lapsiin tulee suhtautua lähtökohtaisesti kadonneina henkilöinä, vaikka valmisteluryhmän loppuraportissa kuvatulla tavalla se ei yksinään paranna oikeustilaa. Aluehallintovirastot katsovat, että poliisin virka-apu lapsen palauttamiseksi laitokseen todennäköisesti lyhentäisi luvattomien poissaolojen kestoja.

Aluehallintovirastojen näkemyksen mukaan virka-avun pyytäminen tulee olla yksiselitteisesti hyvinvointialueiden lastensuojelun sosiaalityön ja sosiaali- ja kriisipäivystyksen tehtävä.

Matkapuhelimien paikannus

Aluehallintovirasto kannattavat matkapuhelimien paikannuksesta säätämistä nimenomaisesti siinä tarkoituksessa, että luvatta laitoksesta poistunut lapsi voidaan löytää ja palauttaa sijaishuoltoon.

Lisätiedot

Lisätietoja antaa tarvittaessa lausunnon valmistelija sosiaalihuollon johtava ylitarkastaja Anna Tervonen, puh. 029 501 6000 (vaihde).

Johtaja,
Peruspalvelut, oikeusturva ja luvat
-vastuualue

Niina Oresmaa

Sosiaali- ja terveydenhuoltoyksikön
päällikkö,
sosiaalihuollon johtava ylitarkastaja

Sari Husa

Lausunnon valmisteluun ovat osallistuneet lisäksi:
Itä-Suomen aluehallintovirasto, Marjut Peiponen
Lapin aluehallintovirasto, Marjut Aikio
Lounais-Suomen aluehallintovirasto, Pia-Kristiina Berg
Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintovirasto, Annina Sadeoja
Pohjois-Suomen aluehallintovirasto, Saku Vaskivuo

Etelä-Suomen aluehallintovirasto
Postiosoite: PL 1, 13035 AVI
Puhelinvaihde: 0295 016 000
kirjaamo.etela@avi.fi | www.avi.fi

Tämä asiakirja ESAVI/3581/2025 on hyväksytty sähköisesti / Detta dokument ESAVI/3581/2025 har godkänts elektroniskt

Esittelijä Husa Sari 10.02.2025 15:17

Ratkaisija Oresmaa Niina 10.02.2025 15:22